

SALMAN RUSTHIDIE

Guanyador
del Best
of Booker

A silhouette of a young boy stands in a field, holding a string attached to a kite that is partially visible in the upper left corner. The background is a dramatic sunset with a bright sun low on the horizon, casting a golden glow over the sky and reflecting on a body of water in the distance. The boy is facing left, and his shadow is cast on the ground.

Els fills de la
mitjanit

LLIBRE PRIMER

EL LLENÇOL PERFORAT

Vaig néixer a la ciutat de Bombai... fa molt de temps. No, això no val, la data no es pot esquivar: vaig néixer a la Clínica Particular del Dr. Narlikar, el 15 d'agost de 1947. I l'hora també compta. Doncs bé: a la nit. No, convé ser més... Al punt de mitjanit, de fet. Les manetes dels rellotges s'unien en respectuosa benvinguda quan jo vaig arribar. Va, deixa-ho anar, deixa-ho anar: a l'instant precís en què l'Índia assolía la independència, jo entrava de tomballons en aquest món. Va haver-hi sobresalts. I, a l'altra banda de la finestra, castells de focs i multituds. Pocs segons després, el meu pare es va trencar el dit gros del peu; però aquest accident va ser una mera insignificança si el comparem amb el que em va passar a mi en aquell tenebrós moment, perquè gràcies a les ocultes tiranies d'aquells rellotges que em saludaven amb placidesa vaig ser misteriosament emmanillat a la Història, i els meus destins, indissolublement encadenats als del meu país. Durant les tres dècades següents, no hi hauria escapatòria. Els endevins m'havien profetitzat, els diaris van celebrar la meva arribada, els politicastes van ratificar la meva autenticitat. A mi em van deixar sense veu ni vot en la qüestió. Jo, Saleem Sinai, després diversament anomenat Nasdemocs, Carabrut, Calbet, Muntanyamunt, Buda i fins i tot Bocí-de-lluna, m'havia embrancat profundament amb el Destí –en el millor dels casos, una implicació perillosa. I aleshores no sabia ni eixugar-me el nas.

Ara, però, el temps (que ja ha deixat de fer-me cap servei) es va escolant. Aviat faré trenta-un anys. Potser. Si ho permet aquest meu cos desgastat que s'esmicola. Però no tinc cap esperança de salvar la vida, ni puc tan sols refiar-me de tenir mil i una nits. Haig de treballar de pressa, més de pressa que Scheherazade, si al capdavall vull donar a entendre –sí, donar a entendre– alguna cosa. Ho reconec: per damunt de tot, em fa por l'absurditat.

I hi ha tantes històries per explicar, massa, un excés tal de vides esdeveniments miracles llocs rumors entreteixits, una barreja tan densa de l'improbable i el mundà! He estat un engolidor de vides; i per poder-me conèixer, només per poder conèixer la meva, haureu d'engolir-ho tot plegat. Multituds consumides empenyen i espentegen a dintre meu; i guiat només pel record d'un gran llençol blanc amb un forat al mig més o menys circular i d'unes set polzades de diàmetre, aferrat al somni d'aquell tros de roba quadrat, mutilat i foradat, que és el meu talismà, el meu obre-sèsam, haig d'iniciar l'operació de reconstruir la meva vida des del moment en què va començar en realitat, uns trenta-dos anys abans d'una cosa tan òbvia, tan *present* com el meu naixement, dominat pel rellotge i tacat pel delictes.

(El llençol, per cert, també és tacat, amb tres gotes de vella i descolorida vermellor. Tal com ens diu l'Alcorà: «Reciteu, en nom del Senyor Creador Vostre, que creà l'Home de grumolls de sang.»)

Un matí caixmiri de començament de primavera del 1915, el meu avi Aadam Aziz va topar de nas contra una tofa de terra endurida per les gelades, mentre provava de resar. Tres gotes de sang li van caure a plom del nariu esquerre, es van endurir instantàniament en l'aire trencadís i es van dipositar davant dels seus ulls sobre l'estora de resar, transformades en robins. Tirant-se enrere vacil·lant fins a quedar agenollat amb el cap dret altra vegada, va descobrir que les llàgrimes que havien brollat dels seus ulls també s'havien solidificat; i en aquell moment, mentre es fregava desdenyosament els diamants de les pestanyes, va decidir no tornar mai més a besar el terra per cap déu ni per cap home. Aquesta decisió, però, va fer un forat a dintre seu, un buit en una cambra vital del seu interior, i el va deixar vulnerable a les dones i a la Història. Ignorant d'això al principi, tot i els seus estudis de medicina recentment acabats, es va aixecar, va cargolar l'estora de resar fins a fer-ne un cigar compacte i, posant-se-la sota el braç dret, inspeccionà la vall a través d'uns ulls clars i lliures de diamants.

El món tornava a ser nou. Després d'una gestació hivernal en la seva closca d'ou de glaç, la vall havia sortit a l'exterior a cops de bec, humida

i groga. L'herba nova esperava sota terra el seu moment; les muntanyes reculaven vers les seves posicions elevades, per a l'estació calorosa. (A l'hivern, quan la vall s'encongia sota el gel, les muntanyes s'acostaven i grunyien com mandíbules irades al voltant de la ciutat del llac.)

En aquell temps encara no havien construït la torre de la ràdio, i el temple de Sankara Acharya, una butllofeta negra sobre un turó de color caqui, encara dominava els carrers i el llac de Srinagar. En aquell temps no hi havia cap campament militar a la riba del llac, ni serpents interminables de camions i jeeps que embussessin les estretes carreteres de muntanya, ni soldats amagats darrere les crestes de les muntanyes de més enllà de Baramula i Gulmarg. En aquell temps no afusellaven viatgers per espies si fotografiaven ponts, i tret de les cases flotants dels anglesos que hi havia al llac, la vall amb prou feines si havia canviat d'ençà de l'imperi mogol, tot i les seves renovacions primaverals; però els ulls del meu avi –que tenien, com tot ell, vint-i-cinc anys– veien les coses de manera diferent... i el nas havia començat a fer-li coïssor.

Per revelar el secret de la visió alterada del meu avi: havia passat cinc anys, cinc primaveres, lluny de casa. (La tofa de terra, per molt decisiva que fos la seva presència allà arraulida sota un plec fortuït de l'estora de resar, en el fons no era més que un catalitzador.) Ara, de tornada, hi veia a través d'uns ulls que havien viatjat. En comptes de la bellesa de la vall minúscula encerclada de dents gegantines, copsava l'estretor, la proximitat de l'horitzó; i es va entristir de ser a casa i sentir-se tan absolutament enclaustrat. També li semblava –inexplicablement– com si aquell vell indret es ressentís del seu ins-truït i estetoscòpic retorn. Sota el gel de l'hivern havia estat fredament neutral, però ara no hi havia dubte: els anys a Alemanya l'havien retornat a un ambient hostil. Molts anys després, quan el forat de dintre seu s'hauria embussat d'odi i vindria a sacrificar-se al santuari del déu de pedra negra del temple del turó, intentaria recordar les seves primaveres infantils al Paradís, tal com era abans que els viatges i les tofes i els tancs de l'exèrcit ho desmaneguessin tot.

El matí en què la vall, enguantada en una estora de resar, li va clavar un cop de puny al nas, havia estat provant, absurdament, de

fer veure que res no havia canviat. Així, doncs, s'havia llevat amb el fred penetrant d'un quart de cinc, s'havia rentat com era de llei, s'havia vestit i s'havia posat la gorra d'astracan del seu pare; després havia dut el cigar enroscat de l'estora de resar cap al petit jardí d'arran de llac, davant la seva casa vella i fosca, i l'havia descargolat sobre la tofa expectant. El terra es notava enganyosament flonjo sota els seus peus i el va fer sentir-se simultàniament indecís i incaut. «En el Nom de Déu, el Compassiu, el Misericordiós...» L'exordi, pronunciat amb les mans juntes davant seu com un llibre, va confortar una part de la seva persona i va neguitejar-ne una altra de més extensa. «...Lloat sigui Al·là, Senyor de la Creació...» Però ara Heidelberg li envaïa el cap; allà tenia l'Ingrid, breument la seva Ingrid, amb un rostre que el menyspreava pel seu parloteig de cara a la Meca; els seus amics els anarquistes Oskar i Ilse Lubin, escarnint-li la pregària amb les seves antiideologies. «...el Compassiu i Misericordiós Rei del Judici Final!...» Heidelberg, on, a més de medicina i política, havia après que l'Índia –com el radi– havia estat «descoberta» pels europeus; fins i tot Oskar estava ple d'admiració per Vasco da Gama, i això va ser el que finalment separà Aadam Aziz dels seus amics, el fet que el consideressin, en certa manera, com un invent dels avantpassats d'ells... «Tan sols a Vós venerem, i tan sols a Vós supliquem auxili...» Aquí el teníem, doncs, tot i la presència d'ells en el seu cap, mirant de reconciliar-se amb el seu jo anterior que n'ignorava la influència però sabia tot allò que calia saber, sobre la submissió, per exemple, sobre el que ara estava fent, mentre les seves mans, guiades per records antics, aletejaven cap amunt, polzes premuts contra les orelles, dits estirats, i ell s'aclofava de genolls... «Guieu-nos pel camí recte, el Camí d'aquells que heu afavorit...» Però no hi havia manera, estava pres en un estrany terreny intermedi, atrapat entre la creença i la incredulitat, i això al capdavant no era més que una xarada. «...No pas el d'aquells que han provocat la Vostra ira, ni d'aquells que s'han extraviat.» El meu avi inclinà el front cap a terra. S'abocà cap endavant, i el terra, cobert amb l'estora de resar, es va inflar cap a ell. I ara era l'ocasió per a la tofa. Al mateix temps, un reny d'Ilse-Oskar-Ingrid-Heidelberg i un de la-vall-i-Déu li van clavar un cop a la punta del nas. Van caure

tres gotes. Hi hagué robins i diamants. I el meu avi, redreçant-se tentinejant, va prendre una decisió. Es posà dret. Va cargolar el cigar. Va mirar fit a fit l'altra riba del llac. I va quedar clavat per sempre més allà a mig aire, incapaç de venerar un Déu en l'existència del qual no podia deixar de creure del tot. Alteració permanent: un forat.

El jove i acabat de llicenciar Dr. Aadam Aziz s'estava dret de cara al llac primaveral, ensumant les alenades del canvi, mentre donava l'esquena (que era extremadament recta) a més canvis encara. El seu pare havia tingut un atac durant la seva estada a l'estranger, i la seva mare ho havia mantingut en secret. La veu de la seva mare, mormolant estoicament: «...Perquè els teus estudis eren massa importants, fill.» Aquesta mare, que havia passat la vida tancada a casa, amb *pardab*,* havia reunit de cop i volta una força enorme i havia sortit a regentar el petit negoci de pedres precioses (turqueses, robins, diamants) que havien permès a Aadam de passar per la facultat de medicina, amb l'ajuda d'una beca; així és que en tornar va trobar l'ordre aparentment immutable de la seva família girat de cap per avall, amb la seva mare que sortia a treballar mentre el seu pare es quedava allà assegut darrere el vel que l'atac li havia tirat sobre el cervell... en una cadira de fusta, en una habitació a les fosques, fent sorolls d'ocells. Trenta espècies diferents d'ocells el visitaven i s'asseien a l'ampit de la finestra tancada, i enraonaven d'això i d'allò. Se'l veia prou feliç.

(...I ja veig com comencen les repeticions; perquè, oi que la meua àvia també va trobar enormes...? I oi que aquest atac tampoc no va ser l'únic que...? I el Mico de Llautó tenia els seus ocells... ja comença la maledicció, i ni tan sols hem arribat als nassos!)

El llac ja no estava glaçat. El desglaç havia anat de pressa, com de costum; havia agafat desprevingudes moltes d'aquelles barquetes, les *shikaras*, cosa que també era normal. Però mentre aquestes vagarres dormien, en terra ferma, roncant plàcidament al costat dels seus amos, la barca més vella ja era al peu del canó com solen fer la gent d'edat, i va ser per tant la primera embarcació a travessar el llac desglaçat. La *shikara* de Tai... Això també era habitual.

* Al final del llibre, el lector trobarà un glossari. (N. del t.)

Mireu com en passa via Tai, el vell barquer, solcant l'aigua nebulosa, abalançat cap endavant a la popa de la seva embarcació! I el seu rem, un cor de fusta en un pal groc, com s'obre pas a batzegades entremig del verdet! Per aquests topants se'l té per molt excèntric perquè rema a peu dret... entre altres raons. Tai, que porta un avís urgent per al Dr. Aziz, és a punt de posar la Història en moviment... mentre que Aadam, amb la vista abaixada cap a l'aigua, recorda allò que Tai li va ensenyar anys enrere: «El gel sempre espera, Aadam *baba*, sota mateix de la pell de l'aigua.» Els ulls d'Aadam són d'un blau clar, el blau sorprenent del cel de muntanya, que té el costum de degotar dins les pupil·les dels homes caixmiri; no han oblidat com es mira. Ells veuen –allà!, com l'esquelet d'un fantasma, sota mateix de la superfície del llac Dal!– el disseny delicat, l'intricat encreuament de línies incolores, les venes fredes i expectants del futur. Els seus anys a Alemanya, que tantes altres coses han desdibuixat, no l'han privat del do de veure-hi. El do de Tai. Alça la vista, veu com s'acosta la V del bot de Tai, el saluda amb la mà. El braç de Tai s'aixeca... però això és una ordre, «Espera't!» El meu avi s'espera; i durant aquest hiatus, mentre ell experimenta l'última pau de la seva vida, una pau enfangada i ominosa, val més que passi a descriure'l.

Preservant la meua veu de la natural enveja de l'home lleig pel colpidorament impressionant, constato que el doctor Aziz era un home alt. Estampit contra una paret de casa seva, mesurava vint-i-cinc rajoles (una rajola per cada any de la seva vida), és a dir, poc més de sis peus i dues polzades. Un home fort, també. Tenia una barba espessa i roja –i molestava la seva mare, que deia que només haurien de dur barba roja els *hajis*, els homes que havien anat en peregrinació a la Meca. Els seus cabells, en canvi, eren bastant més foscos. Dels seus ulls de cel ja n'esteu al corrent. Ingrid havia dit: «Quan et van fer la cara es van trastocar amb els colors.» Però la característica central de l'anatomia del meu avi no era pas ni el color ni l'alçada, ni la força del braç ni la dretura de l'esquena. Heus-el allà, reflectit dins l'aigua, onejant-li com un plàtan boig al mig de la cara... Aadam Aziz, tot esperant Tai, observa el seu nas ondulant. Cares menys dramàtiques que la seva les hauria dominades fàcilment; fins i tot en ell, és allò

que es veu primer i es recorda més temps. «Una cyranosi», deia Ilse Lubin, i Oskar afegia: «Un *proboscissimus*.» Ingrid anunciava: «Es podria travessar un riu, amb aquest nas.» (Tenia el pont ample.)

El nas del meu avi: uns narius acampanats, curvilinis com dansarines. Entremig s'estarrufa l'arc de triomf del nas, primer amunt i enfora, després avall i ensota, escometent el llavi superior amb un toc sublim i en aquests moments vermell de la punta. Un nas adient per envestir una tofa de terra. Voldria fer constar la meva gratitud envers aquest poderós òrgan –si no hagués estat per ell, qui s'hauria cregut mai que jo era veritablement fill de la meva mare, nét del meu avi?–, aquest aparell colossal que havia de ser també el meu dret de naixença. El nas del Dr. Aziz –només comparable a la trompa de Ganesa, el déu amb cap d'elefant– va establir incontrovertiblement el seu dret a ser patriarca. Va ser Tai qui li ho va ensenyar, també. Quan el jove Aadam havia passat amb prou feines la pubertat, el desmarxat barquer li va dir: «Això és un nas per fundar-hi una família, reietó. Ningú no dubtaria de quin llinatge vénen. Els emperadors mogols haurien donat la mà dreta per un nas com aquest. Aquí dins hi ha dinasties esperant-se –i aquí Tai va caure en la grolleria–, com mocs.»

En Aadam Aziz, el nas revestia un aspecte patriarcal. En la meva mare, tenia un aire noble i una mica sofert; en la meva tia Emerald, esnob; en la meva tia Alia, intel·lectual; en el meu oncle Hanif era l'òrgan d'un geni fracassat; en el meu oncle Mustapha, l'ensumador d'un mediocre; el Mico de Llautó se'n va escapar del tot; però en el meu cas... en el meu cas ja tornava a ser una altra cosa. Però no convé que reveli tots els meus secrets d'un cop.

(Tai es va acostant. Ell, que va revelar el poder del nas, i que ara porta al meu avi un missatge que el catapultarà vers el futur, va empenyent la seva *shikara* a través del llac auroral...)

Ningú no recordava Tai de jove. Havia estat menant aquest mateix bot, a peu dret en la mateixa posició encorbada, a través dels llacs Dal i Nageen, d'ençà... de sempre. De temps immemorial. Vivia en algun lloc de les insalubres entranyes de l'antic barri de cases de fusta, i la seva dona cultivava arrels de lotus i altres vegetals curiosos en un dels molts «jardins flotants» que es bressolaven damunt la superfície

de l'aigua primaveral i estiuenca. El mateix Tai reconeixia alegrement que no tenia ni idea de la seva edat. Ni la seva dona tampoc –ja era estellós, deia ella, quan es van casar. La seva cara era una escultura del vent sobre l'aigua: ondulacions fetes de pell. Tenia dues dents d'or i cap més. A la ciutat hi tenia pocs amics. Pocs barquers o comerciants el convidaven a compartir un *hookah* quan singlava per davant dels amarradors de les *shikaras* o de les moltes tendes de queviures i cases de te esbalandrades del ribatge.

L'opinió general sobre Tai l'havia expressada feia molt de temps el pare d'Aadam Aziz, el comerciant en pedres precioses: «Va perdre el cervell al mateix temps que les dents.» (Però ara el vell Aziz *sahib* seia perdut entre piuladisses d'ocells mentre Tai senzillament, magníficament, continuava.) Era una impressió, que el barquer fomentava amb la seva xerrameca, que era fantàstica, grandiloqüent i incessant, i cada dos per tres només adreçada a si mateix. El so es transmet per l'aigua, i la gent del llac es reia dels seus monòlegs; però amb murmuris de respecte, i fins i tot de por. Respecte, perquè el vell enze es coneixia els llacs i els turons més bé que qualsevol dels seus detractors; por, a causa de la seva reivindicació d'una antiguitat tan immensa que desafiava tots els càlculs, i a més a més penjava amb tal lleugeresa del seu coll de pollastre que no li havia impedit de pescar una dona d'allò més atractiva i engendrar-hi quatre fills... i uns quants més, feien córrer, amb altres dones de la riba del llac. Els joves pinxos de l'amarrador de les *shikaras* estaven convençuts que tenia un munt de diners amagats en un lloc o altre... tot un tresor, potser, de dents d'or de preu incalculable, crepitant com nous a dins d'un sac. Anys després, quan l'oncle Paf va intentar vendre'm la seva filla oferint-me de fer-li arrencar les dents i substituir-les per unes d'or, vaig pensar en el tresor amagat de Tai... I, de petit, Aadam Aziz se l'havia estimat.

Es guanyava la vida com a simple barquer, malgrat tots els rumors de riquesa, i transportava fenc i cabres i verdura i fusta a través dels llacs per quatre cèntims; i gent, també. Quan feia el servei de taxi va erigir un pavelló al mig de la *shikara*, un vistós assumpte de cortines estampades de flors i un tàlem, amb coixins que hi feien joc; i desodoritzava la barca amb encens. La visió de la *shikara* de Tai acostant-se,

cortines al vent, sempre havia estat per al Dr. Aziz una de les imatges definitòries de l'arribada de la primavera. Aviat arribarien els *sahibs* anglesos i Tai els transportaria fins als jardins de Shalimar i la Font del Rei, xerrotejant i assenyalant i encorbat. Era l'antítesi vivent de la creença d'Oskar-Ilse-Ingrid en la inevitabilitat del canvi... el capritxós i permanent esperit de la vall. Un Caliban aquós, una mica massa amant del conyac barat de Caixmir.

Record de la paret blava del meu dormitori: damunt la qual, al costat de la carta del P. M., va estar penjat molts anys el minyó Raleigh, amb els ulls clavats extàticament en un vell pescador vestit amb allò que semblava un *dhota* vermell, que seia –damunt de què? D'un tronc a la deriva?– i assenyalava el mar tot explicant les seves històries de peixos..., i el minyó Aadam, el meu avi que seria, s'enamorà del barquer Tai precisament a causa de la verbositat inesgotable que feia que altres el tinguessin per guillat. Era una conversa màgica, paraules que li vessaven com diners d'un ximple, travessant les seves dues dents d'or, enriquides amb singlots i conyac, i s'enlairaven cap a les més remotes Himàlaies del passat per davallar després astutament sobre algun detall del present, el nas d'Aadam, per exemple, per viviseccionar-ne el significat com a un ratolí. Aquesta amistat havia ficat Aadam en bullits molt freqüents. (En aigua bullent. Literalment. Mentre la seva mare deia: «Matarem les xinxes d'aquest barquer mal que hi deixis la pell.») Però el vell soliloquista continuava ronsejant amb la seva barca al peu del jardí riberenc, i Aziz continuava assegut als seus peus fins que alguna veu el reclamava a casa per sermonejar-lo sobre la immundícia de Tai i prevenir-lo contra els exèrcits rapinyaires de gèrmens que la seva mare s'imaginava saltironant d'aquell cos vell i hospitalari cap al pijama ample, blanc i emmidonat del seu fill. Però Aadam sempre tornava arran d'aigua, a escodrinyar les boirines per si veia la figura encorbada d'aquell rèprobe espellifat menant la seva barca màgica per les aigües encantades del matí.

«Però, quants anys tens, realment, *Taiji?*» (El Dr. Aziz, adult, barba-roig, abocat al futur, recorda el dia que va formular la informulable pregunta.) Per un instant, silenci, més sorollós que una cascada. El monòleg, interromput. Mastegot de rem a l'aigua. Anava dalt de

la *shikara* amb Tai, arrupit enmig de cabres, sobre un munt de palla, amb plena consciència del garrot i la banyera que l'esperaven a casa. Havia vingut a buscar contes... i amb una sola pregunta havia fet emmudir el contista.

«No, digues, Taiji, quants anys tens, *de debò?*» I ara una ampolla de conyac, que es materialitza del no-res: alcohol barat sortit dels plecs de l'enorme i càlid *chugha*. Llavors una esgarrifança, un rot, una mala mirada. Guspireig d'or. I –per fi!– paraula. «Quants anys? tu em preguntes quants anys tinc, cap de pardals, tafaner...?» Tai, pronosticant el meu pescador de la paret, assenyalava les muntanyes. «Com elles, *nakkoo!*» Aadam, el *nakkoo*, el tafaner, seguia aquell dit indicador. «Jo he vist néixer les muntanyes; jo he vist morir emperadors. Escolta. Escolta, *nakkoo...* –altre cop l'ampolla de conyac, seguida d'una veu de conyac, i de paraules més intoxicants que l'alcohol. Jo vaig veure l'Isa aquell, el Crist, quan va venir a Caixmir. Riu-te'n, riu-te'n, que és la teva història la que guardo a dins del cap. Una vegada es va escriure en vells llibres perduts. Una vegada vaig saber on hi havia una tomba amb uns peus traspassats esculpits a la làpida, que sagnaven un cop l'any. Ara fins i tot se me'n va la memòria; però jo ho sé, encara que no sàpiga llegir.» L'analfabetisme és rebutjat amb un gest de la mà; la literatura s'esmicola sota el furor de la seva mà investidora..., la qual vesteix altra vegada la butxaca del *chugha*, l'ampolla de conyac, els llavis esquerdatos de fred. Tai sempre havia tingut llavis de dona. «*Nakkoo*, escolta, escolta. Jo he vist moltes coses. *Yara*, hauries d'haver vist aquell Isa quan va venir, amb una barba fins als ous i el cap com una bola. Era vell i xacrós, però sabia comportar-se. “Vós primer, Taiji”, deia, i “Seieu, si us plau”; sempre aquell parlar respectuós, no em deia mai tocat de l'ala, ni em tractava mai de tu. Sempre *d'aap*. Ben educat, saps? I quina gana! Una fam que em posava els pèls de punta. Sant o dimoni, et juro que era capaç de cruspir-se una criatura d'un sol cop. Però ves, què? Jo li deia mengeu, ompliu el pap, que un home ve a Caixmir a gaudir de la vida o a acabar-la, o a totes dues coses. Ja havia enllestit la feina. Va venir aquí només per xalar-se-la una mica.» Hipnotitzat per aquest retrat aconyacat d'un Crist calb i golafre, Aziz escoltava, i després ho repetia fil per randa

amb gran consternació dels seus pares, que comerciaven amb pedres precioses i no els vagava de garlar.

«Ah, no t'ho creus? –es llepava els llavis entumits amb una ganyota, sabent que era ben bé el contrari. Se t'extravia l'atenció?– i sabia prou bé amb quina fúria s'aferrava Aziz a les seves paraules. Que potser la palla et pessiga els darreres? Oh, quin greu que em sap, *babaji*, no poder-te oferir coixins de seda amb brocats d'or... coixins com aquells on seia l'emperador Jehangir! Et deus pensar que l'emperador Jehangir no era més que un jardiner, segur –deia Tai al meu avi, acusador– perquè va fer els jardins de Shalimar. Estúpid! tu què en saps? El seu nom volia dir Abastador de la Terra. És nom de jardiner, això? Vés a saber què us ensenyen, a la canalla, avui dia. En canvi jo... –aquí s'estarrufava una mica–, jo sabia el seu pes exacte, fins a l'última *tola*! Pregunta'm quants *maunds*, quants *seers*! Quan era feliç augmentava de pes, i a Caixmir va arribar a pesar més que mai. Jo solia transportar-li la llitera... No, no, mira, ja no t'ho creus altre cop, aquest cogombràs de la cara se't belluga com el cogombre de dins del pijama! Vinga va, doncs, fes preguntes! Examina'm! Pregunta'm quantes voltes donaven les corretges de cuiro als agafadors de la llitera... La resposta és trenta-una. Pregunta'm quina va ser l'última paraula de l'emperador abans de morir... i et diré que va ser «Caixmir». Tenia mal alè i bon cor. Qui et penses que sóc, jo? Un vulgar gos petaner ignorant que diu mentides? Au!, fora de la barca, que amb el teu nas pesa massa per remar; i a més a més, el teu pare t'espera per arrencar-te la meva xerrameca a garrotades, i la teva mare, per escorxar-te amb aigua bullent.»

Dins l'ampolla de conyac del barquer Tai veig el presagi del meu propi pare posseït pels *djinns*... i hi haurà un altre foraster calb... i la xerrameca de Tai en profetitza una altra d'una altra mena, que va ser el consol de la vellesa de la meva àvia, i també li va explicar històries... i els gossos petaners no són gaire lluny... Prou. Jo mateix em faig por.

Tot i les garrotades i l'aigua bullent, Aadam Aziz flotava amb Tai i la seva *shikara*, una vegada i una altra, enmig de cabres fenc flors mobles arrels de lotus, bé que mai amb els *sahibs* anglesos, i escoltava

una vegada i una altra les miraculoses respostes a aquella simple i aterridora pregunta: «Però Taiji, quants anys tens, *de debò?*»

Aadam va aprendre de Tai els secrets del llac: on podies nedar sense que et fes enfonsar el verdet; les onze varietats de serps d'aigua; on ponien els ous les granotes; com coure una arrel de lotus, i on s'havien ofegat les tres dones angleses uns quants anys enrere. «Hi ha una tribu de dones *feringhee* que vénen a ofegar-se en aquesta aigua», deia Tai. «De vegades ho saben, de vegades no, però jo ho sé tan bon punt les ensumo. Es fiquen sota l'aigua amagant-se de Déu sap què o qui... però de mi no se'n poden amagar, *baba!*» La rialla de Tai, emergint per infectar Aadam –una rialla enorme, explosiva, que semblava macabra quan sortia amb un estrèpit d'aquell cos vell i pansit, però que era tan natural en el meu avi gegantí que ningú no sabia, temps després, que no era ben bé seva (el meu oncle Hanif va heretar aquesta rialla; de manera que, fins que ell va morir, un tros de Tai va viure a Bombai). I, també per boca de Tai, el meu avi va sentir parlar de nassos.

Tai es donava un copet al nariu esquerre. «Saps què és això, *nakkoo?* És el lloc on el món de fora es troba amb el món de dintre teu. Si ells no s'entenen, tu ho notes aquí. Llavors tu et fregues el nas tot molest, per fer marxar la coïssor. Un nas com el teu, ximplet, és un gran do. Creu-me, refia-te'n. Quan ell t'avisí, tu vigila o, si no, estàs llest. Segueix el nas i arribaràs lluny.» Es va aclarir la gola; els ulls se li'n van anar cap a les muntanyes del passat. Aziz es va arreparar damunt la palla. «Una vegada vaig conèixer un oficial... de l'exèrcit d'Iskandar el Gran. El nom no fa al cas. Tenia una hortalissa com la teva que li penjava entre els ulls. Quan l'exèrcit va fer un alto a prop de Gandhara, es va enamorar de no sé quina meuca del país. Tot seguit el nas li va començar a picar com un boig. Es gratava, però no servia de res. Va fer inhalacions de fulles d'eucaliptus trinxades i bullides. Però ni així, *baba!* La coïssor el posava frenètic; però el beneit del cabàs hi va ficar la banya i es va quedar amb aquell pendonet quan l'exèrcit va tornar cap a casa. I com va acabar? Doncs mig idiota, ni carn ni peix, fet un mitges-tintes amb una dona malcarada i un pessigolleig al nas, i al final es va clavar l'espasa a l'estómac. Què te'n sembla, això?»

...El Dr. Aziz de 1915, que els robins i els diamants han convertit en un mitges-tintes, recorda aquesta història mentre Tai arriba a l'abast de la veu. El nas encara li fa picor. Es grata, s'arronsa d'espatlles, sacseja el cap; i aleshores Tai fa un crit.

«Eiiii! Doctor *sahib!* La filla del terratinent Ghani està malalta.»

El missatge, transmès concisament, esbombat sense cerimònia damunt la superfície del llac, i això que barquer i deïxeble no s'han vist en mitja dècada, proferit per uns llavis de dona que no somriuen en senyal de quant-temps-sense-veure'ns, sumeix el temps en una apressada, vertiginosa, desdibuixada excitació...

...«Ja veus, fill», diu la mare d'Adam tot fent glops d'aigua de llima fresca, reclinada en un *takht* amb actitud de resignat esgotament, «quins tombs que fa la vida. Tants anys de guardar en secret fins i tot els turmells, i ara m'haig de deixar mirar per desconeguts que no són ni de la família.»

...Mentre el terratinent Ghani s'està dret sota un gran oli de Diana Caçadora, amb un marc de floritures daurades. Du posades unes ulleres fosques i gruixudes i el seu cèlebre somriure pernicios, i enraona d'art. «El vaig comprar a un anglès que la ballava magra, doctor *sahib*. Només cinc-centes rupies, i no em vaig prendre la molèstia de regatejar. Què són, cinc-centes xufles? Jo sóc un amant de la cultura, sap?»

...«Ja veus, fill», diu la mare d'Adam mentre ell comença a examinar-la, «què no farà una mare. Mira com pateixo. Tu ets metge... Toca aquesta granissa, aquestes taquetes, pensa que tinc mal de cap matí, tarda i vespre. Torna'm a omplir el got, fill.»

...Però el jove doctor ha entrat de ple en una excitació gens hipòcrita en sentir els crits del barquer, i exclama, «Vinc de seguida! Deixa'm agafar les coses!» La proa de la *shikara* frega la vora del jardí. Adam es precipita cap a dins, estora de resar cargolada com un cigar a sota un braç, ulls blaus parpellejant amb la foscor sobtada de l'interior; ha deixat el cigar en un prestatge alt, sobre exemplars amuntegats del *Vorwärts* i el Què *cal fer?* de Lenin i altres pamflets, ecos empolsegats de la seva vida alemanya mig desdibuixada; treu de sota el llit un maletí de pell de segona mà que la seva mare anomenava «el seu *doctori-attaché*», i mentre s'incorporen ell i maletí d'una revolada i surt

corrents de l'habitació, es fa breument visible la paraula HEIDELBERG pirogravada a la pell de sota el maletí. La filla d'un terratinent és sens dubte una bona notícia per a un metge amb la carrera per fer, tot i estar malalta. No: *pel fet* d'estar malalta.

...Mentre jo sec com un pot de confitats buit en un toll de llum esbiaixada, posseït per aquesta visió del meu avi seixanta-tres anys enrere, la qual exigeix de ser ressenyada, omplint-me els narius amb l'agra fortor del torbament que ha omplert la seva mare de furóncols, amb la força avinagrada de la determinació d'Adam Aziz d'obrir una consulta tan pròspera que ella no haurà de tornar mai més a la botiga de pedres precioses, amb la cega olor de resclosit d'una casa gran i tètrica on el jove metge s'està dret, incòmode, davant d'un quadre amb una noia vulgar d'ulls vius i un cérvol traspasat darrere seu en l'horitzó, ferit per una fletxa del seu arc. La majoria de coses decisives de la nostra vida tenen lloc en absència nostra: però jo sembla que hagi tret d'un lloc o altre el truc per omplir les esquerdes del meu coneixement, i tot ho tinc a dins del cap; fins a l'últim detall, com ara la manera com la boirina semblava esbiaixar-se a través de l'aire de primera hora del matí... Tot, i no només les quatre pistes amb què un s'entrebanca, per exemple obrint un vell bagul de llauna que s'hauria d'haver quedat ple de teranyines i tancat.

...Adam torna a omplir el got de la seva mare i continua examinant-la, encaparrat. «A la granissa i a les taques t'hi poses crema, *amma*. Pel mal de cap hi ha pastilles. Els furóncols s'hauran d'obrir. Però potser si portessis la *pardah* per estar-te a la botiga... perquè cap ull poc respectuós no pogués... Aquesta mena de mals sovint comencen en la imaginació...»

...Mastegot de rem a l'aigua. Xap d'escopinada al llac. Tai s'aclareix la gola i murmura indignat: «Gran cosa. Un marrec *nakkoo* i cap de trons se'n va sense haver après ni un fotut borrall de res i torna fet tot un doctor *sahib* amb una maletassa plena de màquines estrangeres, i continua sent més ruc que una sabata. No anem pas bé, t'ho juro.»

...El Dr. Aziz canvia neguitós de posició, d'un peu a l'altre, sota l'influx del somriure del terratinent, en presència del qual no és possible relaxar-se; i espera algun tic de reacció al seu extraordinari aspecte.

Ja s'ha acostumat a aquests involuntaris espasmes de sorpresa davant la seva grandària, la seva cara de molts colors, el seu nas... però Ghani no dona cap senyal de res, i el jove metge decideix, per part seva, no deixar que li noti la incomoditat. Deixa de gronxar. Es miren cara a cara, cada un dissimulant (o això sembla) l'opinió que té de l'altre, establint les bases de la seva futura relació. I ara Ghani fa un canvi, i passa d'amant-de-l'art a perdonavides. «Aquesta és una gran oportunitat per vostè, jove», diu. Els ulls d'Aziz s'han extraviat cap a la Diana. Es poden veure grans extensions de la seva pell imperfecta i rosada.

...La seva mare gemega, sacsejant el cap. «No, tu què saps, criatura, tu estàs fet tot un doctoràs, però el negoci de les pedres precioses és diferent. Qui li compraria una turquesa, a una dona amagada sota una caputxa negra? Tot és qüestió d'inspirar confiança: ells m'han de veure, i jo haig de tenir malures i furóncols. Vés, vés, no t'encaparris per la teva pobra mare.»

...«El doctoràs –Tai escup a dins del llac–, el doctoràs de la male-tassa. Fugiu! Com que a casa nostra no en tenim prou, de maletes, has hagut de portar aquesta cosa de pell de porc que ja corromp només de mirar-se-la! I a dins, vés a saber què hi ha.» El Dr. Aziz, assegut entre cortines florejadades i olor d'encens, es veu privat de centrar els pensaments en la malalta que l'espera a l'altra riba del llac. L'agre monòleg de Tai irromp en la seva consciència i li fa una sensació de somort impacte, una olor com de sala d'urgències que preval damunt l'encens... És evident que el vell està furiós per alguna cosa, posseït d'una incomprendible ràbia que sembla anar dirigida al seu antic acòlit o, més exactament i singularment, al seu maletí. El Dr. Aziz mira de donar-li conversa... «La teva senyora, què?, bé? Encara parlen de la teva bossa de dents d'or?»..., prova de refer una antiga amistat; però ara Tai va a tota brida, amb un raig d'invectives que li brolla cap enfora. El maletí de Heidelberg s'estremeix sota el torrent d'improperis. «Uns collons de maleta estrangera de pell de porc, plena d'endergues forasteres. La maleta del doctoràs. Ara, si un home es trenca el braç, aquesta maleta no deixarà que el curandero l'hi embeni amb fulles. Ara s'haurà de deixar la dona ajaguda al costat d'aquesta maleta i mirar com en surten uns ganivets i te l'obren en canal. Bona cosa us fiquen al cap, al

jovent, aquests estrangers. No anem pas bé, t'ho juro. Aquesta maleta s'hauria d'anar a rostir a l'infern, amb els testicles dels infidels.»

...Ghani, el terratinent, es fa petar els elàstics amb els polzes. «Una gran oportunitat, ja ho crec que sí. A la ciutat se'n parla bé, de vostè. Bona preparació mèdica. De bona... força bona... família. I la nostra metgessa està malalta, o sigui que ara és la seva, jove. Sempre malalta, últimament, aquesta dona; massa vella, penso jo, i a més a més no està al dia dels últims avenços, és o no? Jo dic: el metge, que es curi sol. I li diré una cosa: jo sóc del tot objectiu en les meves relacions comercials. Si hi ha algú que no em fa la feina ben feta, doncs aire! M'entén? Doncs miri: la meva filla Naseem no està bé. Vostè la tractarà de primera. Recordi que jo tinc amics; i la mala salut escomet tant els de dalt com els de baix.»

...«Encara confites serps d'aigua amb conyac per guanyar virilitat, Taiji? Encara t'agrada menjar arrel de lotus sense cap espècia?» Preguntes vacil·lants, rebutjades pel torrent de la fúria de Tai. El Dr. Aziz comença a diagnosticar. Per al barquer, la maleta representa l'Estranger; és la cosa aliena, l'invasor, el progrés. I sí, és cert que ha pres possessió del pensament del jove metge; i sí, conté ganivets, i cures per al còlera i la malària i la verola; i sí, va entremig de metge i barquer, i els ha convertit en antagonistes. El Dr. Aziz comença a lluitar, contra la tristesa, i contra la ira de Tai, que ja comença a infectar-lo, a encomanar-se-li, que entra en erupció molt de tant en tant, però arriba, quan ho fa, sense avisar i amb gran estrèpit dels seus llocs més pregons, i devasta tot el que troba; i després s'esvaeix, i el deixa preguntant-se per què tothom està tan trasbalsat... S'acosten a la casa de Ghani. Un criat espera la *shikara*, a peu dret i amb les mans juntes en un petit desembarcador de fusta. Aziz centra el pensament en la feina immediata.

...I el seu metge habitual hi ha estat d'acord amb la meua visita, Ghani *sahib*?... Un cop més, una pregunta vacil·lant és alegrement escombrada. El terratinent diu: «Oh, ella rai. Ara segueixi'm, si us plau.»

...El criat s'espera al desembarcador. Aguanta fermament la *shikara* mentre en surt Aadam Aziz, amb el maletí a la mà. I ara, per fi, Tai parla directament al meu avi. Amb el desdeny a la cara, Tai pregunta. «Digue'm una cosa, doctor *sahib*: en aquesta maleta feta de garrins

morts, hi dus cap màquina d'aquelles que els metges estrangers fan servir per ensumar?» Aadam mou el cap d'un costat a l'altre, sense entendre'l. La veu de Tai amuntega noves capes de repugnància. «Ja saps què vull dir, senyor, una cosa com una trompa d'elefant.» Aziz, entenent a què es refereix, contesta, «Un estetoscopi? Naturalment.» Tai empeny la *shikara* per sortir del desembarcador. Escup. Comença a remar. «Ho sabia», diu. «Ara faràs servir una màquina, en comptes d'aquesta nàpia que tens.»

El meu avi no es pren la molèstia d'explicar que un estetoscopi és més aviat com unes orelles que no pas com un nas. Reprimeix la seva pròpia irritació, la còlera ressentida d'un infant abandonat; i a més a més, hi ha una malalta que s'espera. El temps s'estabilitza i es concentra en la importància del moment.

La casa era opulenta però mal il·luminada. Ghani era vidu, i era ben clar que els criats se n'aprofitaven. Hi havia teranyines pels racons i capes de pols als prestatges. Van travessar un llarg passadís; una de les portes era entreoberta, i a través d'ella Aziz va veure una habitació en estat de violent desordre. Aquest cop d'ull, connectat amb un guspireig de llum a les ulleres fosques de Ghani, tot d'una va informar Aziz que el terratinent era cec. Això va agreujar la seva sensació d'incomodat: un cec que es proclamava amant de la pintura europea? Estava, a més a més, impressionat, perquè Ghani no havia ensopegat amb res... Es van aturar davant d'una gruixuda porta de tec. Ghani va dir, «Esperi's aquí dos minuts», i va entrar a l'habitació de darrere la porta.

Anys després, el Dr. Aadam Aziz juraria que, durant aquells dos minuts de solitud als passadissos llòbrecs i plens d'aranyes de la mansió del terratinent, el posseí un desig gairebé incontrolable de girar cua i fugir tan de pressa com el duguessin les cames. Esporuguit per l'enigma del cec afeccionat a l'art, amb els budells plens de minúsculs insectes esgarraposos a conseqüència de la insidiosa malignitat del remugar de Tai, amb els narius que li picaven fins al punt de persuadir-lo que havia contret una mena de malaltia venèria, va notar com els seus peus començaven lentament, com ficats dins de botes de plom, a girar;

va sentir com la sang li martellejava els polsos, i l'envaí una sensació tan poderosa de trobar-se en un punt sense retorn, que de poc no es mulla els pantalons alemanys de llana. Va començar, sense saber-ho, a envermellar furiosament; i en aquest precís instant va aparèixer la seva mare davant d'ell, asseguda a terra darrere un escriptori baix, amb una granissa escampant-se-li per la cara mentre sostenia una turquesa arran de llum. El rostre de la seva mare havia adquirit tot el menyspreu del barquer Tai. «Vés, vés, corre», li va dir, amb la veu de Tai. «No t'amoïnis per la teva pobra mare.» El Dr. Aziz se sorprengué balbucejant, «Quin fill més inútil que tens, *amma*; no veus que tinc un forat al mig, tan gros com un meló?» La seva mare va fer un somriure adolorit. «Sempre has estat un marrec sense cor», va sospirar, i llavors es convertí en un llangardaix a la paret del passadís i li va fer una llengota. El Dr. Aziz es va aturar amb una sensació de mareig, dubtant que hagués parlat realment en veu alta; es preguntà què havia volgut dir amb aquell assumpte del forat; va descobrir que els seus peus ja no intentaven fugir, i es va adonar que l'observaven. Una dona amb uns bíceps de lluitador se'l mirava fixament, fent-li signes perquè la seguís cap a dins de l'habitació. L'estat del seu sari li va indicar que es tractava d'una criada; però no era pas gens servil. «Se'l veu més tendre que un passerell», va dir. «Aquests metges joves... Entren a casa d'uns desconeguts i se'ls torna el fetge de gelatina. Vingui, doctor *sahib*, que l'estan esperant.» Empunyant el maletí un pèl massa fort, la va seguir a través d'una porta fosca de tec.

...Cap a dins d'un espaiós dormitori que estava tan mal il·luminat com la resta de la casa; tot i que aquí hi havia raigs de sol empolsinats que es filtraven per una finestreta al capdamunt d'una paret. Aquests raigs de llum resclosida il·luminaven l'escena més singular que mai hagués presenciat el doctor: un retaule de tan incomparable raresa que els peus se li van començar a crisar altre cop en direcció a la porta. Dues dones més, amb la mateixa complexió de lluitadores professionals, s'estaven dretes, enravenades sota la llum, sostenint cadascuna un extrem d'un enorme llençol blanc, amb els braços ben estirats per sobre el cap de manera que el llençol pengés entremig d'elles com una cortina. El Sr. Ghani va sorgir de les tenebres que envoltaven el llençol assolellat i va deixar que l'esbalaït Adam es quedés mirant estúpidament el peculiar

retaula potser cosa de mig minut, passat el qual, i abans que un sol mot hagués estat articulat, el doctor va fer un descobriment:

Al bell mig del llençol hi havien retallat un forat, un rudimentari cercle d'unes set polzades de diàmetre.

«Tanca la porta, *ayah*», va ordenar Ghani a la primera de les lluitadores, i llavors, girant-se cap a Aziz, es va posar confidencial. «Aquesta ciutat és plena de dropos que en alguna ocasió han provat d'enfilar-se a l'habitació de la meva filla. Necessita –assenyalà amb el cap les tres musculoses dones– protectores.»

Aziz continuava observant el llençol perforat. Ghani va dir, «Vinga, doncs: examinarà la meva Naseem ara mateix. *Pronto*.»

El meu avi resseguí l'habitació amb la vista. «Però on és, ella, Ghani *sahib?*», va deixar anar, finalment. Les lluitadores adoptaren expressions de desdeny i li va semblar que comprimien la musculatura, per si de cas se li acudia de fer cap atzagaiada.

«Ah, ja veig que està desorientat», va fer Ghani, eixamplant aquell somriure malèfic, «aquests xitxarel·los que tornen d'Europa han oblidat certes coses. Doctor *sahib*, la meva filla és una noia decent, això no cal dir-ho. No exhibeix el seu cos davant dels nassos de desconeguts. Comprendrà que no se li pot permetre de veure-la, vaja, sota cap concepte; és per això que li he exigít que se situés darrere aquest llençol. Allà s'està, com una bona moxa.»

Un to de neguit havia penetrat la veu del Dr. Aziz. «Ghani *sahib*, digui'm, com la puc examinar, sense mirar-la?» Ghani continuava somrient.

«Tingui l'amabilitat d'especificar quin tros de la meva filla és necessari inspeccionar. Aleshores jo impartiré les instruccions per tal de situar el segment requerit darrere aquest forat que vostè veu aquí. I així, d'aquesta guisa, l'afer es podrà dur a bon terme.»

«Però, fet i fet, de què es queixa, la senyoreta?» El meu avi, desesperat. A la qual cosa el senyor Ghani, posant els ulls en blanc i canviant el somriure per una ganyota d'afflicció, va contestar: «Pobra criatura! Té un terrible i espantós mal d'estómac.»

«En aquest cas», va dir el Dr. Aziz, amb una certa reserva, «farà el favor d'ensenyar-me l'estómac?»